

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84061,Chrzanowski-Wieslaw.html>
2022-10-05, 14:19

Chrzanowski Wiesław

CHRZANOWSKI Wiesław (15 XII 1880, Gruszczyn, Wielkopolska – 5 XII 1940, Poznań), inżynier mechanik, konstruktor maszyn, głównie turbin parowych. Syn Władysława, ziemianina, powstańca styczniowego, i Haliny z Chrzanowskich.

W 1899 ukończył gimnazjum w Rogoźnie, w szkole wstąpił do tajnej organizacji młodzieżowej Czerwona Róża, związał się z Ligą Narodową. W 1900–05 ukończył wydział budowy maszyn Technische Hochschule w Berlinie-Charlottenburgu. Roczną studencką praktykę warsztatową odbył w fabrykach Tow. Akcyjnego H. Cegielski w Poznaniu oraz Breitfeld i Daněk w Pradze. W czasie studiów został aktywistą Związku Młodzieży Polskiej „Zet”. Do IX 1906 był na berlińskiej uczelni asystentem A. Riedlera i J. Stumpfa. Od X 1906 do III 1908 pracował jako konstruktor w należącej do Deutsch-Luxemburgische Bergwerks und Hütten Aktiengesellschaft, Friedrich Wilhelmshütte w Mülheim (Zagłębie Ruhry), a IV 1908–II 1912 był naczelnym inżynierem Aktien-Gesellschaft Eisenhütte Prinz Rudolph w Dülmen (Westfalia). Opracował tam wiele nowoczesnych konstrukcji silników parowych i napisał pracę *Geschwindigkeitsregelung der Dampffördermaschinen*, na podstawie której uzyskał w X 1910 doktorat w Technische Hochschule w Berlinie-Charlottenburgu.

Od III 1912 Ch. jako profesor zwyczajny kierował Katedrą Budowy Motorów Ciepłikowych w Szkole Politechnicznej we Lwowie, w 1916–18 związał się z PW, od VI 1919 kierując tam Katedrą Maszyn i Turbin Parowych (26 X tego roku wygłosił szeroko dyskutowany wykład inauguracyjny: *Czynniki warunkujące rozwój naszego przemysłu*). W 1920 był ministrem przemysłu i handlu w gabinetach W. Grabskiego i W. Witosa (w tym drugim opracował program rozwoju przemysłu, zbliżony koncepcyjnie do późniejszej idei COP-u,

który jednak nie znalazł wówczas zrozumienia). Od 1932 pełnił funkcję rektora PW, jednak w III 1933 zrezygnował na znak protestu przeciw reformie jędrzejewiczowskiej i nie przyjął ponownego jednomyślnego wyboru w maju tego roku. Odmówił też wejścia w skład ostatniego Senatu II RP.

Ch. był współzałożycielem fabryki wagonów kolejowych Wagon w Ostrowie Wielkopolskim, założycielem i długoletnim prezesem Stow. Dozoru Kotłów Parowych, opracowywał konstrukcje silników parowych, zajmował się teorią spalania i prowadził badania doświadczalne w tej dziedzinie. Doradzał jako ekspert przedsiębiorstwom instalującym turbiny parowe (m.in. fabryce papieru we Włocławku i wytwórni czekolady E. Wedel w Warszawie). Opublikował podręczniki: *Oznaczanie skutku i głównych wymiarów cylindrów maszyn spalinowych* (1918), *Turbiny parowe* (1920), *Stawidła maszyn parowych* (1926) i wiele prac w czasopismach fachowych (głównie w „Czasopiśmie Technicznym”, „Przeglądzie Technicznym” i „Technice Ciepłej”), m.in.: *O spalaniu gazów w garncach turbin parowych* (1907), *Nowe dążenia w budowie turbin i maszyn parowych* (1923), *Nowoczesne turbiny parowe* (1928), *Zniszczenie łopatek w czasie postoju turbin parowych* (1930), *Stosowanie pary o b. wysokiej temperaturze przy średnim ciśnieniu* (1931), *Obecny stan budowy turbin parowych* (1934), *Promieniowe turbiny parowe* (1935).

W 1920 należał do założycieli ANT w Warszawie (1933–36 pełnił funkcję wiceprezesa), był członkiem rzeczywistym TNW (1930). Został odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1936). Uzyskał nagrodę im. J. Heilperna za publikację: *Z dziedziny konstrukcji kół napędzających linę wydobywczą* (1913). Podczas okupacji niemieckiej był przejściowo aresztowany w XI 1939.

Jeden z synów Ch. z Izabelą Jaxa-Dobek, Wiesław, był od I 1991 ministrem sprawiedliwości, a od 25 XI tego roku marszałkiem Sejmu pierwszej kadencji III RP.

BUP, cz. 4; SBTP (J. Piłatowicz); SPPT (H. Jost); Śródka.

Bolesław Orłowski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)